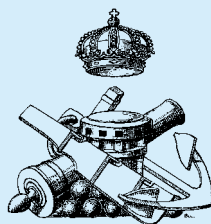

Nutida behov av marina satsningar

Av KÖMS Ordförande Michael Zell

KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET
SVERIGES MARINA AKADEMI

Särtryck ur *Tidskrift i Sjöväsendet* N:r 5 2016
Sidorna 407-410

Ledamoten
MICHAEL ZELL

Michael Zell är sedan november 2014 Kungl. Örlogsmannasällskapets ordförande.

Nutida behov av marina satsningar

Ordförandens anförande, hållet vid Kungl. Örlogsmannasällskapets högtids-sammanträde i Göteborg den 15 november 2016.

Herr Statssekreterare, ärade gäster, ärade ledamöter, mina damer och herrar; De två senaste åren har inneburit en "revolution in military affairs". Men inte i den betydelse vi minns det gamla uttrycket. Jag tänker nu på försvarsdebatten. För dem av oss som minns den veritabla öken vi befunnit oss i under de tidigare 15-20 åren, är vad som nu pågår en våt dröm. Vi har idag en aktiv debatt med ledande politiker och skickliga journalister som ofta uttrycker sig och skriver bättre än vi själva. Därtill med den trovärdighet som följer någon med ett oberoende redaktionellt uppdrag.

Men trots de exempellöst goda förutsättningarna för försvarsdebattens bredd och djup, händer i det närmaste ingenting i själva sakfrågan. Visst, det blev en början till ett trendbrott med 10 mdr till i inriktningspropositionen. Men bara om statens budgetar fortsatt innehålla ytterligare tillskott i samma omfattning.

Jag tillåter mig två tolkningar. Den ena är att den publika debatten är på fel spår. Den blir lätt för teknisk och därmed för trivial. Som om vår försvarsförmåga avgörs genom att Gotland rustas (och jag talar om ön), vi får 100+ JAS Gripen E, luftvärnsrobotar på Visby (och nu talar jag om fartyget), behåller Archer i våra egna förband eller beställer nya korvet-

ter. De som önskar ett adekvat försvar inser att det krävs mer, betydligt mer. Vi måste därför höja blicken och tala i termer av vad vår frihet är värd. Kalla det en avgift eller en försäkringspremie för fortsatt oberoende, snarare än kostnader för enskilda vapensystem och förband.

Ett ytterligare, och mycket allvarligare, argument för en kraftfullt markerad satsning på försvaret av vårt land är följande. Vid Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademiens högtidsmiddag nyligen, kom jag att tala om försvarets utsatta situation med en hög företrädare för en av landets främsta PR-byråer. En yngre man strax jämte oss lyssnade intensivt på vårt meningsutbyte, och sa: "Vet ni varför det

inte blir effekt i försvarsfrågan? I alla fall bland oss yngre finns en känsla av att det inte lönar sig. Vi minns inte kalla kriget, har ingen egenupplevelse av att kunna försvara oss på ett meningsfullt sätt. Uppfattningen bland många av oss är att eftersom vi ändå inte kan stå emot om vi blir attackerade, så varför ens försöka?"

Det var inte första gången jag hört det, men avsändaren och sammanhanget bidrog till ett visst mått av överraskning. Ett lands försvarsförmåga bygger ju inte primärt på dess militära försvar. Utan på försvarsviljan. Kan det vara så att den är ifrågasatt bland betydande delar av befolkningen? Vi talar i så fall om en betydligt större utmaning för dem som gör anspråk på att leda vårt land. Det handlar inte längre bara om ett återtag av vår militära förmåga, vi talar om att återetablera vår försvarsvilja!

Vad krävs då? 2 % av vår bruttonationalprodukt, BNP, har länge ansetts som en norm. Det må dock påminnas om att det inte är mer än ett av Nato angivet minimum. Nivån 2 % kommer dessutom från en gången tid. Försvarsmaterial och andra erforderliga resurser uppvisar en betydligt högre prisutveckling än produkter och tjänster i samhället i övrigt. Därtill har skett en dramatisk prisökning på den humana komponenten. Vid 2 %-bestämningen för försvarseffekt förekom stora värnpliktsuttag. Idag ligger priset på personal avsevärt högre.

Dessutom, vårt samhälle är numera betydligt mer komplicerat sammansatt och därmed sårbart. Kostnaden för även enkla störningar blir kolossala. Det samhälle 2 % av BNP gav en motståndsförmåga uppvisade lokalt producerad mat, stora mellanlager, djupt nedgrävda kopparledningar som man pratade igenom, en mängd radio- och TV-master för kommu-

nikation. Jobben låg där man bodde, som var betydligt mer spritt än vad dagens urbanisering lett fram till. Idag kanske motsvarande skydd för samhällets säkerhet kan anses ligga på 3 eller 4 %. Det är för övrigt en nivå Sverige uppfattade att neutraliteten krävde på 70-talet. Referensen till neutraliteten och dess krav på försvarsförmåga är inte tillkommen av en slump, den är ju fortfarande en betydande tankefigur i stora delar av svensk säkerhetspolitik. Då, under neutralitetens glansdagar var de svenska försvarsutgifterna de 4:e högsta per capita i världen efter USA, Israel och Sovjetunionen.

Men låt oss för stunden hävda 2 %, det är utmanande nog. Sverige har en BNP på drygt 4 200 mdr. 2 % är således ca 80 mdr. Försvarsutgifterna ligger f n på ca 1,1 % i full fart på väg ned mot och under 1 %. Vi talar således om 40 mdr ytterligare till försvaret.

För att förstå den utmaningen måste vi erinra oss några enkla ekonomiska förhållanden. Att räkna på BNP innebär att vi talar om det största ekonomiska underlaget i en nationell ekonomi. Summan av alla de varor och tjänster landet producerar. I Sverige är knappt hälften av all produktion offentligt finansierad. Samhällets alla skatter och avgifter uppgår därmed till mindre än hälften av BNP, eller ca 1 800 miljarder. Av detta går dock hälften till våra kommuner och landsting, som inte omedelbart anses ansvariga för försvars- och säkerhetspolitik.

Det som därefter återstår från vår BNP på 4 200 mdr är vad staten disponerar, det vi kallar statsbudgeten. Den uppgår till 900 mdr, $\frac{1}{4}$ av BNP. Den ytterligare %-enhet av BNP vi talade om ovan, de önskade extra 40 miljarderna, utgörs således beräknat på den mindre basen ur vilken de ska hämtas inte längre 1 %. Utan

Pansarbåtsinsamlingen 1912 gav 17 miljoner kronor, som då utgjorde 10 % av försvarsbudgeten. I förhållande till vår nuvarande försvarsbudget motsvarar det ca 4 miljarder kronor.

drygt 4. Av ett utrymme som redan idag rätt många av dess befintliga mottagare hävdar är en förutsättning för mänskligt liv i Sverige. Mina damer och herrar, vi har en utmaning.

Jag har ovan konstaterat att den nuvarande försvarsdebatten, trots exempellöst goda förutsättningar, inte leder till verkan i målet. En slutsats jag tillåtit mig att dra är att den handlar om fel saker, dvs begränsande enskildheter i stället för en begriplig helhet. En annan kan vara att den går genom fel kanaler. Det räcker tydligen inte med att många politiker och journalister inser behoven. Dem vi trodde sätter den politiska agendan. Då återstår att gå direkt mot väljarna. Hur kan vi samla dem vi tror vill ha ett starkt försvar och dessutom påvisa deras vilja att bidra? För att den vägen driva beslutsfattarna framför oss. Det kanske är dags att damma av den gamla insamlingstanken!

Pansarbåtsinsamlingen 1912 gav 17

mkr, som då utgjorde 10 % av försvarsbudgeten. I förhållande till vår nuvarande försvarsbudget motsvarar det ca 4 mdr. Den som kan sin historia vet att insamlingen räckte till drygt ett pansarskepp, varvid staten fattade budskapet och fyllde på med två till. Låter lite som det gamla "sparlånen" från 70-talet, du sparar ¼ själv och får låna resten...

4 mdr räcker för marinens del till att mobilisera allt vi redan har som flyter och påbörja en ny korvettserie. Således att få till angelägen omedelbart synlig effekt så snart vi har personal att bemanna den. Därtill skyndsamt påbörja ett projekt för att inte få en uppenbar oförmåga att hålla vår kust, våra hamnar och öar fria. De ytfartyg vi riskerar att förlora om 10 år om inget ersättningsarbete påbörjas nu, är för Sveriges del en avgörande förutsättning för samhällsuppgiften att kunna försörja sin befolkning. De är också tacksamma projektorer för vår försvarsvilja, såväl i

egna hamnar som längs andra strandägares gränser.

Den gamla pansarbåtsinsamlingens bi-drag kom i huvudsak från företagen. Med motsvarande mix idag skulle det i dagens penningvärde bli runt 3-400 kr per vuxen svensk med betalningsförmåga. Ska det vara så svårt? Jag lämnar inget svar på den frågan, men erinrar om att redan innan en enskild krona är insamlad föreligger några viktiga överväganden:

- det är osvenskt med insamlingar för publika ändamål, det anses vara en sak för det gemensamma
- om inte rimlig framgång uppnås, riskeras en Vilket Skulle Bevisas-effekt för den nuvarande ordningen
- det krävs en mycket trovärdig avsändare av budskapet och som tar ansvar för insamlingen.

Och för att lugna alla ledamöter, jag ser inte KÖMS i den rollen.

Herr Statssekreterare, ärade gäster, ärade ledamöter, mina damer och herrar, jag har tillåtit mig en betraktelse kring försvarsdebatten och försvarsfrågan. Varför får vi inte i tider av största behov och bred insikt därom, mer tillskott till vår försvarsförmåga? Beror det på cirkelbeviset att den förlorade förmågan har givit ett så svagt förtroende att vår försvarsvilja gått förlorad? Att jag som en liten slutkläm erbjuder en kanske i nuvarande form inte helt färdigtänkt väg vidare, hoppas jag inte förtar det stora allvaret i det framförda.

Jag ber också Herr Statssekreteraren här notera, att inget i detta innehåller ett spår av kritik mot det fantastiska arbetet dina forna kollegor i Försvarsmakten med Överbefälhavaren Micael Bydén i spetsen utför. De har min största aktning och respekt i en svår och utsatt position. Liksom för övrigt den ambition jag uppfattar från dig och ditt statsråd.

TIDSKRIFT I SJÖVÄSENDET
FÖRSTA UTGIVNINGÅR 1836
KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET
SVERIGES MARINA AKADEMI

Redaktör och ansvarig utgivare: Konteramiral Thomas E. Engevall

Redaktionen adress: Junibacken 9, 135 54 TYRESÖ

Telefon: 08-798 7139, alt. 070-588 7589, E-post: editor@koms.se

Plusgiro: 125 17-9, Bankgiro: 446-3220, Organisationsnummer: 935000-4553

Ärenden om prenumeration och övriga administrativa ärenden rörande tidskriften hänvisas till samma adress.

Kungl. Örlogsmannasällskapets postadress:

Teatergatan 3, 1 tr, 111 48 STOCKHOLM

Telefon: 08-664 7018,

E-post: akademien@koms.se

Hemsida: www.koms.se

Plusgiro: 60 70 01-5, Bankgiro: 308-9257, Organisationsnummer: 835000-4282

Kungl. Örlogsmannasällskapets biblioteks adress: Amiralitetstorget 7,

371 30 KARLSKRONA Telefon/Telefax: 0455-259 93, E-post: librarian@koms.se

Tidskrift i Sjöväsendet utkommer med minst fyra nummer årligen. 2017 utkommer fem nummer (mars, juni, september, november och december). En ettårig prenumeration kostar 250:- för prenumeranter med postadress inom Sverige och 350:- för prenumeranter med utrikes postadress. Avgiften betalas till plusgiro nr 125 17-9 (glöm ej ange namn och adress!).

Om Kungl. Örlogsmannasällskapet så beslutar kan författaren till införd artikel belönas med akademiens medalj, hedersomnämning och/eller penningpris.